

Renata Matysik-Pejas*, Jerzy Cieślik*, Anna Borecka, Elżbieta Sowula-Skrzyńska****

**Uniwersytet Rolniczy im. H. Kollątaja w Krakowie,*

***Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy w Krakowie*

LOKALNE SYSTEMY ŻYWNOŚCIOWE I ICH ZNACZENIE DLA OBSZARÓW WIEJSKICH

LOCAL FOOD SYSTEMS AND THEIR IMPORTANCE FOR RURAL AREAS

Słowa kluczowe: system żywnościowy, krótkie łańcuchy dostaw, żywność lokalna

Key words: food system, short supply chains, local food

JEL codes: Q13, Q18

Abstrakt. Celem opracowania jest przedstawienie istoty oraz roli, jaką pełnią lokalne systemy żywnościowe na obszarach wiejskich. Opracowanie ma charakter przeglądowy i oparte jest na źródłach wtórnych. Lokalne systemy żywnościowe stanowią alternatywę w stosunku do systemów konwencjonalnych produkcji, przetwórstwa i dystrybucji żywności. Dla lokalnych systemów żywnościowych charakterystyczne są krótkie łańcuchy dostaw żywności, co umożliwia rozwój bardziej partnerskich form relacji pomiędzy producentami rolnymi a konsumentami, którzy poszukują żywności wytwarzanej lokalnie o specyficznych walorach jakościowych. Korzyści ekonomiczne funkcjonowania lokalnych systemów żywnościowych przejawiają się w sposób bezpośredni, m.in. w zwiększeniu dochodów rolniczych, pośrednio zaś widoczne są ich interakcje z całą lokalną gospodarką. Korzyści o charakterze społecznym uwidaczniają się w inkluzji społecznej i poprawie jakości życia lokalnych społeczności, a korzyści środowiskowe są efektem bardziej zrównoważonych i przyjaznych środowisku praktyk rolniczych. Dzięki pozytywnemu oddziaływaniu, rola lokalnych systemów żywnościowych w ożywianiu obszarów wiejskich jest w coraz większym stopniu doceniana.

Wstęp

Lokalna produkcja, przetwórstwo i dystrybucja żywności tworzą systemy, których ideą jest skrócenie dystansu między producentem żywności (rolnikiem) a ostatecznym konsumentem. Stanowią one alternatywę dla konwencjonalnych systemów produkcji i dystrybucji żywności. W ostatnich latach w krajach Unii Europejskiej (UE) odnotowuje się wzrost liczby inicjatyw mających na celu rozwój lokalnych systemów żywnościowych. Również w Polsce rośnie zainteresowanie ze strony producentów rolnych możliwością sprzedaży wytworzonej przez nich w gospodarstwach żywności. Aktualny stan legislacyjny pozwala im na to w ramach dostaw bezpośrednich, sprzedaży bezpośredniej, działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej (MLO) oraz rolniczego handlu detalicznego (RHD). Także konsumenci przywiązują coraz większą wagę do lokalnego pochodzenia żywności, a część z nich ma poczucie, że dzięki jej zakupowi mogą wspierać lokalnych producentów oraz przyczyniać się do ożywienia gospodarek wiejskich [Nilsson 2009, s. 352]. Ponadto konsumenci identyfikują lokalną żywność z elementami jakości, takimi jak smak, świeżość, naturalność i autentyczność. Konsumentów, którzy świadomie kupują żywność wyprodukowaną lokalnie, która nie musi być transportowana na dalekie odległości w celu sprzedaży określa się terminem „locavore”. Do tej pory nie opracowano jednak oficjalnej definicji lokalnej żywności. Powszechnie uznaje się, że pojęcie to odnosi się do żywności produkowanej w pobliżu miejsc jej spożycia, w oparciu o pewną geograficzną odległość (między rolnikiem a konsumentem) lub liczbę kilometrów, którą żywność przemierza z miejsca wytworzenia do miejsca ostatecznego zakupu lub konsumpcji. Żywność produkowana i sprzedawana lokalnie, dzięki specyficznym i niepowtarzalnym cechom jest wizytówką dziedzictwa regionu, z którego pochodzi, ale jej znaczenie ma znacznie głębszy sens. Uznaje się, że przyczynia się ona do rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich przez ożywienie przedsiębiorczości i różnicowanie źródeł dochodów rolniczych [MRiRW, FAPA 2013, s. 17].

Materiał i metodyka badań

Celem opracowania jest przedstawienie istoty oraz roli, jaką pełnią lokalne systemy żywnościowe na obszarach wiejskich. Wykorzystano źródła wtórne w postaci literatury krajowej i zagranicznej oraz dokumentów organów UE. Do przedstawienia rezultatów studiów literaturowych posłużono się metodą opisową.

Lokalne systemy żywnościowe jako systemy alternatywne

System żywnościowy jest złożonym, wielowymiarowym układem i obejmuje wszystkie aspekty związane z wytwarzaniem żywności, począwszy od pozyskiwania surowców pochodzących z rolnictwa, przez sposoby ich przetwarzania, pakowania, po dystrybucję żywności, jej sprzedaż detaliczną i konsumpcję [Zalewski, Skawińska 2016]. Z systemem żywnościowym powiązane są także określone efekty jego funkcjonowania w postaci bezpieczeństwa żywnościowego (dostęp do żywności i jej wykorzystanie) oraz szeroko pojmowane kwestie ekonomiczne, polityczne, środowiskowe oraz społeczne [Chase, Grubinger 2014].

Systemy żywnościowe mogą mieć charakter konwencjonalny (przemysłowy, standardowy) lub alternatywny. Przemysłowy system żywnościowy oparty jest na konwencjonalnym rolnictwie, przemysłowej produkcji żywności oraz intensywnej dystrybucji. Rolnictwo dostarczające surowców w tym systemie ukierunkowane jest na maksymalizację zysku osiąganego dzięki wysokiej wydajności roślin i zwierząt. Wydajność tę uzyskuje się w wyspecjalizowanych gospodarstwach, stosujących technologie produkcji oparte na zastosowaniu przemysłowych środków produkcji i małych nakładach robocizny [Kotecki 2015, s. 9]. W systemach tych rolnicy sprzedają jedynie podstawowe towary, a następnie ogniwa, jak przetwórcy i dystrybutorzy przechwytyują wartość dodaną. W efekcie funkcjonowania takiego systemu znacznie mniej pieniędzy trafia do społeczności wiejskich.

Rolnictwo wraz z przemysłem spożywczym oraz handlem tworzą bardzo skomplikowany agregat, często z długimi, składającymi się z wielu ogniw łańcuchami dostaw żywności [Jarzębowski, Klepacki 2013]. Charakterystyczne dla systemu konwencjonalnego są procesy globalizacji, zarówno na etapie pozyskiwania surowców rolnych, jak i ich przetwórstwa oraz dystrybucji gotowych produktów. Sprzedaż żywności wydłuża się w czasie i jest obciążona różnymi procedurami i uwarunkowaniami instytucjonalnymi. Jednocześnie system ten przyczynia się do oddzielenia żywności od kontekstu społecznego, historycznego i geograficznego [Sánchez Hernández 2009, s. 375]. To powoduje, że przeciętny konsument nie ma dostatecznej wiedzy o pochodzeniu produktów żywnościowych, które nabywa. Ponadto system taki uważany jest za niezrównoważony głównie w obszarze społecznym i środowiskowym [Lutz, Schachinger 2012].

Przeciwieństwem konwencjonalnego systemu żywnościowego są alternatywne systemy żywnościowe [Marsden i in. 2000]. Jest to szeroka kategoria obejmująca sieci producentów, konsumentów i innych zaangażowanych podmiotów. Sieci te uosabiają odmienny od przemysłowego tryb dostaw żywności [Renting i in. 2003, s. 394]. Alternatywne systemy żywnościowe różnią się od tradycyjnych pod względem systemów rolniczych, usytuowania przestrzennego, struktur organizacyjnych, łańcuchów dostaw żywności oraz koncentracji na kwestiach społecznych, gospodarczych, środowiskowych i etycznych [FAAN 2010, s. 9]. To co dodatkowo odróżnia je od systemu konwencjonalnego to m.in. całkowicie inne podejście do relacji producent rolny – konsument. W alternatywnych systemach żywnościowych relacje te bazują na współpracy i partnerstwie pomiędzy producentami a konsumentami [Darolt i in. 2016]. Alternatywne systemy żywnościowe nie tylko przybliżają producentów i konsumentów, ale także odbudowują lub przyjmują nowe wartości, takie jak zrównoważony rozwój, równość, bezpieczeństwo, zdrowie, pochodzenie geograficzne oraz redystrybucja wartości w sposób bardziej zrównoważony wśród zaangażowanych podmiotów [Sánchez, José 2009, s. 380].

Jednym z alternatywnych systemów żywnościowych są lokalne systemy żywnościowe. Określenie to oznacza, że produkcja i przetwarzanie żywności, obrót tą żywnością i jej spożycie występują na stosunkowo niewielkim obszarze geograficznym. Nie istnieje jednak jednolita definicja terminu „obszar lokalny”. Można przyjąć, że termin ten oznacza stosunkowo niewielki

obszar geograficzny, nie ma jednak zgodności co do jego zasięgu od miejsca produkcji, który może wynosić do 100 km [KE 2013, s. 5]. Lokalne systemy żywnościowe stanowią swoisty układ wzajemnie powiązanych procesów, łączących producentów z konsumentami, a także ze społeczeństwem, środowiskiem i gospodarką regionalną. Ze względu na charakter kontaktów pomiędzy producentami rolnymi a konsumentami w systemach tych następuje lepszy przepływ informacji oraz wzrost wzajemnego zaufania. Mogą być one również impulsem do ożywienia lokalnej wiedzy oraz powrotu do tradycyjnych upraw czy chowu rodzimych ras zwierząt oraz mogą zachęcić producentów do wprowadzenia zrównoważonej produkcji rolniczej [FAAN 2010].

Korzyści funkcjonowania lokalnych systemów żywnościowych

Znaczenie lokalnych systemów żywnościowych wykracza poza dostarczanie żywności wytwarzanej lokalnie. Przynoszą one określone rodzaje korzyści społecznych. Są postrzegane jako sposób na rzecz rozwoju i wzmocnienia spójności społecznej, szczególnie na obszarach słabych ekonomicznie, takich jak regiony peryferyjne i o niekorzystnym położeniu. Na takich obszarach często dochodzi do odpływu ludności, co dodatkowo osłabia lokalną społeczność. Systemy te mogą także pomóc konsumentom zrozumieć, gdzie i jak produkowana jest żywność, którą spożywają. Produkty, które pozyskuje się w ramach lokalnych systemów żywnościowych są świeże, nieprzetworzone w sposób przemysłowy, bez substancji konserwujących, niemodyfikowane, a ich smak i wygląd nie jest poprawiany przy użyciu substancji dodatkowych. Powoduje to, że lokalną żywność cechują lepsze walory jakościowe niż żywność produkowaną w sposób masowy. Ponadto produkty takie, jak warzywa i owoce charakteryzuje sezonowość produkcji, co jest zgodne z intuicyjnymi potrzebami żywieniowymi konsumentów w ciągu roku. Dlatego podstawowym rodzajem korzyści społecznych, wynikających z lokalnych systemów żywnościowych, jest związek pomiędzy wytwarzaną w nich żywnością a zdrowiem konsumentów [FAAN 2010, s. 33]. Z funkcjonowania tych systemów płyną także inne korzyści społeczne, będące następstwem zrzeszania się, współdziałania, tworzenia wspólnoty, zaspokajania wzajemnych potrzeb. Niwelowane są dzięki temu różnice społeczne i następuje wzrost jakości życia lokalnych społeczności wiejskich [MODR 2017].

Sprzedaż produktów przez rolników funkcjonujących w lokalnych systemach żywnościowych powoduje, że marża, którą w konwencjonalnych systemach przechwytyują pośrednicy pozostaje w gospodarstwie [Sieczko i in. 2016]. Dzieje się tak w wyniku eliminowania niektórych ogniw w łańcuchu dostaw produktów do konsumenta. Producenci osiągają wyższe dochody także poprzez wartość dodaną do produktów w postaci wstępnej obróbki lub ich przetwarzania. Zwiększone profity gospodarstw mogą być również efektem podnoszenia ceny sprzedaży, która jest poparta uznaną jakością produktów czy sygnowaniem ich specjalnymi oznaczeniami. Korzyści gospodarcze będące konsekwencją funkcjonowania lokalnych systemów żywnościowych zauważalne są nie tylko w postaci zwiększenia dochodów rolników, ale także zwiększonych wpływów do lokalnych gospodarek, ponieważ wydatki na żywność pozostają w regionie i wywierają silny efekt mnożnikowy. Jest to zjawisko korzystne dla rozwoju lokalnej gospodarki, mające charakter sprzężenia zwrotnego. W tym wypadku jest skutkiem dodatkowego popytu konsumpcyjnego, pod wpływem którego następuje rozwój różnych lokalnych działalności gospodarczych, jak rolnictwo, przetwórstwo, handel, gastronomia i turystyka.

Korzyści środowiskowe lokalnych systemów żywnościowych mogą być efektem określonego sposobu prowadzenia gospodarstw. Producenci rolni powinni dążyć do utrzymania reżimów mających na celu zachowanie jakości środowiska naturalnego, krajobrazów, zasobów naturalnych dla przyszłych pokoleń oraz utrzymania różnorodności biologicznej poprzez ochronę lokalnych tradycji, lokalnych ras zwierząt i odmian uprawianych roślin [FAAN 2010, s. 35]. Korzyści środowiskowe lokalnych systemów wynikają także z ograniczenia niekorzystnych efektów związanych z transportem żywności na dalekie odległości [Nilsson 2009, Pretty 2001]. Dystans, jaki dzieli producenta żywności od jej ostatecznego konsumenta mierzony jest za pomocą tzw. „*food miles*”. Wysoka wartość tego miernika informuje o znacznym wpływie danego łańcucha dostaw na poziom zanieczyszczenia środowiska naturalnego [Michalczyk 2017, s. 16].

O rosnącym zainteresowaniu lokalnymi systemami produkcji żywności świadczy fakt, że problematyka ta podejmowana jest na forum UE. W *Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 7 września 2010 r. w sprawie sprawiedliwego wynagrodzenia dla rolników: poprawa funkcjonowania łańcucha dostaw żywności w Europie (2009/2237(INI))* w akapicie dotyczącym trwałego systemu dostaw żywności i jakości żywności, można przeczytać, że Parlament wzywa Komisję Europejską „do zaproponowania przyjęcia instrumentów wsparcia i promocji sektorów łańcucha dostaw żywności zarządzanych przez rolników, krótkich łańcuchów dostaw oraz rynków zarządzanych bezpośrednio przez rolników w celu nawiązania bezpośredniego kontaktu z konsumentami i umożliwienia rolnikom uzyskania sprawiedliwszej części końcowej ceny sprzedaży przez zmniejszenie liczby pośredników i etapów przejściowych” [Dz.U.UE.C.2011.308E.22]. Ponadto w dokumencie *Opinia perspektywiczna Komitetu Regionów „Lokalne systemy żywnościowe”* [2011, s. 5] zawarto zapis, mówiący o tym, że „(...) w przyszłych strategicznych wytycznych dotyczących rozwoju obszarów wiejskich Komisja Europejska mogłaby zaproponować, aby państwa członkowskie rozważyły określenie celów dotyczących rozwoju lokalnych systemów żywnościowych we własnej strategii rozwoju obszarów wiejskich, których osiągnięcia miałyby się podjąć władze lokalne i regionalne z pomocą UE i władz krajowych” [Dz.Ur. UE 2011/C 104/01].

Specyfika dystrybucji w lokalnych systemach żywnościowych

Dla lokalnych systemów żywnościowych charakterystyczna jest dystrybucja produktów poprzez krótkie łańcuchy dostaw żywności. Są to sieci spożywcze, w których producenci i konsumenci stają się aktywnymi i wpływowymi podmiotami, sprawującymi kontrolę i władzę nad strukturą łańcucha dostaw [Tundys 2015, s. 98].

Sprzedaż bezpośrednia produktów rolniczych pochodzących z gospodarstw rolnych należy do jednych z najstarszych form sprzedaży i jednocześnie stanowi najkrótszy łańcuch dostaw żywności. W pewnym okresie została wyparta przez inne formy handlu, lecz obecnie można zaobserwować jej powrót oraz rozwój nowych sposobów dotarcia do konsumentów. Dzięki sprzedaży bezpośredniej zostaje zachowana autentyczność produktów rolno-spożywczych [Gołębiewski, Bareja-Wawryszuk 2016, s. 83]. Specyfika tej sprzedaży wpływa na kształtowanie się zaufania konsumentów do producentów, które oparte jest na relacjach interpersonalnych pomiędzy nimi. Produkty oferowane

Tabela 1. Dystrybucja produktów w lokalnych systemach żywnościowych

Table. 1. Distribution of products in local food systems

Sprzedaż/Sale	Rodzaje krótkich łańcuchów dostaw/Types of short supply chains
Sprzedaż bezpośrednia/ <i>Direct sales</i>	<ul style="list-style-type: none"> –sklepy w gospodarstwie/<i>farm shops</i> –rynki rolnicze/<i>farmers markets</i> –sprzedaż przydrożna/<i>roadside sales</i> –system „zbieraj sam”/<i>pick your own</i> –system skrzynek/<i>box schemes</i> –dostawy do domu/<i>home deliveries</i> –sprzedaż internetowa/<i>e-commerce</i>
Sprzedaż pośrednia/ <i>Indirect sales</i>	<ul style="list-style-type: none"> –sklepy rolnicze/<i>farm shops</i> –spółdzielnie konsumenckie/<i>consumer cooperatives</i> –szlaki tematyczne/<i>thematic routes</i> –lokalne sklepy/<i>local shops</i> –lokalna baza gastronomiczna/<i>local catering base</i> –sklepy specjalistyczne (np. z żywnością ekologiczną)/<i>specialty shops (e.g. organic shops)</i> –catering dla instytucji (np. szkoły)/<i>catering for institutions (e.g. schools)</i>, –specjalne wydarzenia (np. festiwale żywności, targi)/<i>special events (e.g. food festivals, fairs)</i> –rolnictwo wspierane społecznie/<i>community supported agriculture</i>

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Renting i in. 2003, Darolt i in. 2016]

Source: own elaboration based on [Renting i in. 2003, Darolt et al. 2016]

klientom w ramach tej formy handlu mogą być zbywane przez rolników w różny sposób (tab. 1) – od tradycyjnej sprzedaży w gospodarstwie lub na targowiskach, poprzez system „zbieraj sam”, po wykorzystanie nowoczesnych środków umożliwiających handel, jak internet.

Na identyfikację produktu z lokalnym systemem żywnościowym pozwala, tzw. sprzedaż w pobliżu (tab. 1). Struktury organizacyjne kanałów dystrybucji przybierają w tym przypadku trochę inne rozwiązania, ale mieszczące się w kategorii krótkich kanałów dystrybucji. Występująca tu współpraca producentów lub konsumentów może mieć charakter sformalizowany. Różne formy inicjatyw mających na celu zjednoczenie producentów żywności dają możliwość sprawnego działania, wzajemnego wsparcia i wspólnego prowadzenia aktywności gospodarczej, marketingowej i innej [Kawecka, Gębarowski 2015, s. 3]. Sprzedaż produktów pochodzących z lokalnych systemów żywnościowych w tych nieco dłuższych kanałach związana jest także z zaufaniem przekazywanym konsumentom za pośrednictwem elementów gwarantujących ich jakość. W takim przypadku kapitał symboliczny, jak nazwa produktu, miejsce pochodzenia, sposób wytwarzania z tradycyjnych surowców, często w oparciu o recepturę przekazywaną z pokolenia na pokolenie przyczyniają się do reputacji i wiarygodności produktu i wzmacniają przywiązanie konsumentów do lokalnych systemów żywnościowych [Brunori 2007]. Wykorzystywany jest w tym celu system certyfikacji produktów na poziomie UE (oznaczenia CHNP, CHOG, CHTS) oraz marki lokalne powstające w ramach różnych projektów, jak np. „Produkt Lokalny z Małopolski”. Produkty oznaczone tą marką są inspirowane lokalną historią oraz dziedzictwem przyrodniczym i kulturowym.

Podsumowanie

W ostatnich latach rośnie w Europie popularność i znaczenie lokalnych systemów żywnościowych jako alternatywy i możliwości rozwiązania części problemów związanych z systemami konwencjonalnymi produkcji, przetwórstwa i dystrybucji żywności. Lokalne systemy żywnościowe łączą, w sposób możliwe bezpośredni, producentów rolnych z konsumentami. Wykorzystywane są w nich krótkie łańcuchy dostaw żywności. Umożliwia to rozwój bardziej partnerskich form relacji pomiędzy nimi, a oferowane produkty są związane z obszarem, z którego pochodzą, z jego dziedzictwem przyrodniczym, kulturowym oraz z wiedzą i umiejętnościami osób tam mieszkających. Jest to docenianie przez świadomych konsumentów, poszukujących produktów autentycznych, wytwarzanych w niewielkich ilościach, o specyficznych walorach jakościowych. Efekty funkcjonowania lokalnych systemów żywnościowych mają charakter ekonomiczny, społeczny i środowiskowy. Bezpośrednie efekty ekonomiczne obserwuje się w postaci wzrostu dochodów gospodarstw rolnych. Jednak oddziaływanie tych systemów jest znacznie szersze, ponieważ wspierają one lokalną gospodarkę związaną z przetwórstwem żywności, handlem i gastronomią. Wśród korzyści społecznych można wskazać na fakt, że sprzyjają one inkluzji społecznej i poprawie jakości życia lokalnych społeczności. Z kolei korzyści środowiskowe wynikają z bardziej zrównoważonych i przyjaznych środowisku zachowań producentów rolnych. Rola lokalnych systemów żywnościowych w ożywianiu wiejskich gospodarek jest w coraz większym stopniu doceniana, a pozytywnymi następstwami ich funkcjonowania zainteresowane są władze nie tylko na poziomie lokalnym, ale także Wspólnoty Europejskiej, zwłaszcza że lokalne systemy żywnościowe mogą stanowić część szeroko rozumianych procesów zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.

Literatura

- Brunori Gianluca. 2007. „Local food and alternative food networks: a communication perspective”. *Antropology of Food. From Local Food to Localised Food*, <https://aof.revues.org/430>, dostęp lipiec 2017.
- Chase Lisa, Vern Grubinger. 2014. *Food, farms and community: Exploring Food Systems*. Durham: University of New Hampshire Press.
- Darolt Moacir Roberto, Claire Lamine, Alfio Brandenburg, Maria de Cléofas Faggion Alencar, Santiago Lucimar Abreu. 2016. „Alternative food networks and new producer-consumer relations in France and in Brazil”. *Ambiente & Sociedade* 19 (2): 1-22.

- FAAN. 2010. *Local Food Systems in Europe. Case studies from five countries and what they imply for policy and practice*. Facilitating Alternative Agro-Food Networks. European Union's Seventh Framework Programme. Graz: IFZ.
- Gołębiewski Jarosław, Ola Bareja-Wawryszuk. 2016. „Znaczenie sprzedaży bezpośredniej w polskim rolnictwie”. *Roczniki Naukowe SERiA XVIII* (3): 82-88.
- Jarzębowski Sebastian, Bogdan Klepacki. 2013. „Łańcuchy dostaw w gospodarce żywnościowej”. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* 103: 107-117.
- Kawecka Agnieszka, Marcin Gębarowski. 2015. „Krótkie łańcuchy dostaw żywności – korzyści dla konsumentów i producentów żywności”. *Journal of Agribusiness and Rural Development* 3 (37): 1-7.
- KE. 2013. *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie systemu etykietowania dotyczącego rolnictwa lokalnego i sprzedaży bezpośredniej z dnia 6 grudnia 2013 r.* Bruksela: Komisja Europejska.
- Kotecki Andrzej. 2015. „Dokąd zmierza agronomia w Polsce”. *Fragmenta Agronomica* 32 (4): 7-21.
- Lutz Juliana, Judith Schachinger. 2012. *Consumer-initiated alternative food networks – Speiselokal!*, 10th European IFSA Symposium. Aarhus, Denmark, 1-4 July 2012.
- Marsden Terry, Jo Banks, Gillian Brostow. 2000. “Food supply chain approaches: exploring their role in rural development.” *Sociologia Ruralis* 40 (4): 424-438.
- Michalczyk Joanna. 2017. „Znaczenie lokalnej żywności oraz krótkich łańcuchów dostaw w kształtowaniu zrównoważonego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Unii Europejskiej”. *Ekonomia Międzynarodowa* 17: 5-20.
- MODR. 2017. *Lokalne systemy żywnościowe, czyli jak to się robi w Szwajcarii*. Karniowice: Małopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego.
- MRiRW, FAPA. 2013. *Produkt tradycyjny i lokalny: wytwarzanie, promocja, budowanie marki, dystrybucja. Kompendium dobrych praktyk*. 2013. Warszawa: Społeczny Instytut Ekologiczny Fundacja Rolniczej Różnorodności Biologicznej AgriNatura.
- Nilsson Helen. 2009. „Local food systems from a sustainability perspective: experiences from Sweden”. *International Journal of Sustainable Society* 1 (4): 347-363, doi: 10.1504/IJSSOC.2009.028906.
- Opinia perspektywiczna Komitetu Regionów „Lokalne systemy żywnościowe”*. Dz.Urz. UE 2011/C 104/01.
- Pretty Jules. 2001. „Some benefits and drawbacks of local food systems”. *Briefing Note for TVU/Sustain Agri-Food Network*, https://www.sustainweb.org/pdf/afn_m1_p2.pdf, dostęp lipiec 2017.
- Renting Henk, Terry K. Marsden, Jo Banks. 2003. „Understanding alternative food networks: exploring the role of short food supply chains in rural development”. *Environment and Planning A* 35: 393-411.
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 7 września 2010 r. w sprawie sprawiedliwego wynagrodzenia dla rolników: poprawa funkcjonowania łańcucha dostaw żywności w Europie (2009/2237(INI))*. Dz.U.U.E.C.2011.308E.22.
- Sánchez Hernández José Luis. 2009. „Alternative food networks: concept, typology and adaptation to the Spanish context”. *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles* 49: 375-380.
- Sieczko Anna, Leszek Sieczko, Anna J. Parzonko. 2016. „Regionalne zróżnicowanie sprzedaży bezpośredniej produktów pochodzenia zwierzęcego w Polsce”. *Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich* 103 (4): 69-77.
- Tundys Blanka. 2015. „Krótki łańcuch dostaw produktów spożywczych (SFSC) – ujęcie teoretyczne i praktyczne”. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach* 249: 94-110.
- Zalewski Romuald I., Eulalia Skawińska. 2016. „Towards sustainable food system?”. *Acta Scientiarum Polonorum Oeconomia* 15 (2): 187-198.

Summary

The aim of this study is to present the essence and role of local food systems in rural areas. The study has a review form and is based on secondary sources. Local food systems are an alternative to conventional systems of production, processing and distribution of food. For local food systems characteristic are short food supply chains, which enables the development of more cooperative forms of relationship between rural producers and consumers, who are looking for locally produced food with specific values of quality. The economic benefits of local food systems are manifested directly among others in increase farm income and indirectly they are visible their interaction with the whole local economy. Social benefits are manifested in social inclusion and the quality of life of local communities, while environmental benefits are a result of more sustainable and environmentally friendly farming practices. Thanks to the positive impact, the role of local food systems in revitalizing rural areas is increasingly appreciated.

Adres do korespondencji

dr inż. Renata Matysik-Pejas (orcid.org/0000-0003-3485-0970)
 Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, al. Mickiewicza 21, 31-120 Kraków
 tel. (12) 662 43 73, e-mail: rrmatysi@cyf-kr.edu.pl